

3) всебічне сприяння утворенню та функціонуванню громадських формувань, що можуть бути корисними для забезпечення охорони громадського порядку і державного кордону;

4) в межах визначеної законом компетенції виявлення категорії осіб, які є посібниками держави-агресора та причетні до колабораційної діяльності.

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19/conv#Text>.

2. Сокурєнко В. В. Роль поліції в забезпеченні громадського правопорядку. *Особистість, суспільство, закон : тези доп. учасників міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті проф. С. П. Бочарової* (м. Харків, 15 квіт. 2021 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2021. С. 207–210.

3. «Із початку війни повноваження поліції збільшились на 80%», – Ігор Клименко про реформу НПУ. *Національна поліція України*. URL : <https://www.npu.gov.ua/news/iz-pochatku-viiny-povnovazhennia-politsii-zbilshylys-na-80-ihor-klymenko-pro-reformu-npu>.

УДК 343.32

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/32-34

Олександр ЮНІН

проректор

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

доктор юридичних наук, професор,

Заслужений діяч

науки і техніки України

ПОВНОМАСШТАБНА ВІЙНА ЯК ДЕТЕРМІНАНТ ДЕЛІКТІВ ПРОТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Згідно зі ст. 1 Конституції Україна є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою [1]. Перелічені факти – результат багатомісячної кровопролитної боротьби українського народу, який необхідно щоденно захищати на різних фронтах від посягань окремих «сусідів».

З метою надійного захисту національної безпеки України законодавець у межах Кримінального кодексу України (далі – КК України) передбачив низку злочинів та кримінальних проступків, що прямо або опосередковано заподіюють шкоди названій соціальній цінності. Значна кількість норм щодо посягань на національну безпеку України закріплена в розділі I Особливої частини КК України «Злочини проти основ національної безпеки України».

Дефініція категорії «національна безпека» закріплена у п. 9 ч. 1 ст. 1 Закону України від 21.06.2018 № 2469-VIII «Про національну безпеку України». Відповідно до цієї норми національна безпека України – захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз [2].

Таким чином, національна безпека України – полінарна категорія, що охоплює цілий комплекс різноманітних благ. З положень Закону України «Про національну безпеку України» а також Стратегії інформаційної безпеки, затвердженої Указом Президента України від 28.12.2021 № 685/2021 вбачається, що до складу національної безпеки також входять воєнна (захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від воєнних загроз), державна (захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру [2]) та інформаційна (складова частина національної безпеки України, стан захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу, інших життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, за якого належним чином забезпечуються конституційні права і свободи людини на збирання, зберігання, використання та поширення

інформації, доступ до достовірної та об'єктивної інформації, існує ефективна система захисту і протидії нанесенню шкоди через поширення негативних інформаційних впливів, у тому числі скоординоване поширення недостовірної інформації, деструктивної пропаганди, інших інформаційних операцій, несанкціоноване розповсюдження, використання й порушення цілісності інформації з обмеженим доступом [3]) безпеки. При цьому наведений перелік складових елементів національної безпеки не обмежується викладеними категоріями.

Згадані вище положення нормативно-правових актів свідчать про те, що низка кримінальних правопорушень, включених до інших розділів Особливої частини КК України (крім вказаного I розділу «Злочини проти основ національної безпеки України», в якому апріорі зосереджені такі акти протиправної поведінки), також заподіюють шкоди національній безпеці шляхом посягання на її складові частини (наприклад, військові кримінальні правопорушення; злочини та кримінальні проступки, включені до розділу XIV Особливої частини КК України «Кримінальні правопорушення у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації» тощо).

22 лютого 2022 р. російська федерація, переслідуючи імперські амбіції та бажаючи приховати власні соціально-економічні проблеми, розпочала широкомасштабну війну проти України. У такий спосіб рашисти зруйнували поширену думку про те, що у XXI ст. у сучасному світі, зважаючи на його рівень розвитку, неможливі глобальні збройні конфлікти, адже дипломатія – нерозривний атрибут будь-якої цивілізованої держави.

Завдяки героїзму Збройних Сил України, інших, утворених відповідно до чинного законодавства, військових формувань, правоохоронних органів та всього Українського народу російська федерація отримала гідну відсіч на полі бою, через що її наміри щодо знищення нашої держави (у будь-якому форматі: шляхом перетворення на країну-васала; поглинання військовим способом тощо) не були реалізовані [4, с. 823].

Поки Україна на шляху перемоги продовжує відбивати атаки рашистів та планомірно звільняє власні території від варварів, російські війська та контрольовані ними терористи щодня вчиняють цілу низку кримінальних правопорушень, більшість з яких прямо або опосередковано посягає на національну безпеку нашої держави. Саме широкомасштабна війна відіграє роль потужного детермінанта, який негативно впливає на динаміку поширення злочинів та кримінальних проступків проти національної безпеки.

Офіційні статистичні дані, розміщені на сайті Офісу Генерального прокурора, повністю підтверджують викладену вище тезу. Так, наприклад, у період з 2020 до 2021 р. на території України було обліковано 934 кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки, тоді як за перші два роки повномасштабної війни – 20 692 (тобто більш ніж у 22 рази!).

Відповідна тривожна динаміка спостерігається і в розрізі інших кримінальних правопорушень, які посягають на складові національної безпеки України:

- кількість облікованих кримінальних правопорушень у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації за аналогічний період зросла майже у 5 разів;
- кількість облікованих злочинів та кримінальних проступків проти встановленого порядку несення військової служби збільшилась майже у 6 разів;
- кількість облікованих кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку збільшилась більш ніж у 208 (!) разів тощо.

Наведені невтішні статистичні дані свідчать про необхідність активізації роботи з протидії злочинності різними суб'єктами (органами державної влади, громадянами та їх об'єднаннями) з урахуванням дії чинника широкомасштабної війни. У розрізі окресленого питання важливим напрямом є модернізація вітчизняного законодавства, у тому числі чинного КК України.

Зауважимо, що робота стосовно внесення змін до змісту КК України проводиться з найперших днів повномасштабної війни. Так, наприклад, законодавцем були прийняті закони України від 03.03.2022 № 2108-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність», від 03.03.2022 № 2113-IX «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України в умовах дії режиму воєнного стану», від 24.03.2022 № 2160-IX «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення протидії несанкціонованому поширенню інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або

розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчиненому в умовах воєнного або надзвичайного стану», від 01.04.2022 № 2178-IX «Про внесення змін до статті 1142 Кримінального кодексу України щодо удосконалення відповідальності за несанкціоноване розповсюдження інформації про засоби протидії збройній агресії Російської Федерації», від 14.04.2022 № 2198-IX «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки», від 13.07.2023 № 3233-IX «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо усунення суперечностей у карантні кримінальних правопорушень» тощо, на підставі яких внесено низку змін до розділу I Особливої частини КК України та інших норм цього законодавчого акта, спрямованих на протидію кримінальним правопорушенням, що прямо або опосередковано посягають на національну безпеку України.

Незважаючи на це, як демонструють статистичні дані, наразі існує потреба у модернізації цілої низки норм КК України. Так, наприклад,:

1) доречно визначити окремі акти деліктної поведінки, вчинені в умовах дії на території України правового режиму воєнного стану, як кваліфікуючі або особливо кваліфікуючі склади відповідних кримінальних правопорушень (наприклад, шпигунство; розголошення відомостей військового характеру, що становлять державну таємницю, або втрата документів чи матеріалів, що містять такі відомості; незаконне переправлення осіб через державний кордон України тощо) з огляду на їхній підвищений рівень суспільної небезпеки;

2) важливо внести зміни, які дозволять чітко розмежувати склади деяких кримінальних правопорушень між собою (наприклад, кримінальні правопорушення, що передбачаються нормами, включеними законодавцем до чинного КК України в період після 24 лютого 2022 р.: ст. ст. 111-1, 111-2, 114-2 тощо, які мають низку спільних ознак);

3) необхідно розкрити на законодавчому рівні окремі дефініції, що дозволить швидко та правильно кваліфікувати відповідні суспільно небезпечні діяння;

4) варто посилити кримінальну відповідальність за окремі акти деліктної поведінки (наприклад, за розголошення відомостей військового характеру, що становлять державну таємницю, або втрату документів чи матеріалів, що містять такі відомості) тощо.

Отже, широкомасштабна війна стала потужним детермінантом поширення злочинів та кримінальних проступків проти національної безпеки України. З метою підвищення рівня ефективності протидії названій групі суспільно небезпечних діянь важливо внести комплексні зміни до чинного КК України.

Перспективним напрямом подальших наукових досліджень є аналіз зарубіжного досвіду протидії кримінальним правопорушенням проти національної безпеки.

1. Конституція України від 28.06.1996. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

2. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#doc_info.

3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки» : Указ Президента України від 28.12.2021 № 685/2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#Text>.

4. Юнін О. С., Шевченко С. І. Кримінально-правове забезпечення воєнної безпеки України // Military offences and war crimes: background, theory and practice : collective monograph / ed. by V. M. Stratonov. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2023. 876 p. P. 823–846. URL : <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-302-6-36>